

Kapitalizm

Sabotaj Yoluyla Büyüme

Shimshon Bichler, Jonathan Nitzan

2009

İçindekiler

Giriş	3
Enerji Yakalama	3
CasP Bulmacası	3
Sabotaj	4
Enerji İçin Hiyerarşi?	5
Hiyerarşi İçin Enerji	5
Hiyerarşi	6
Kooperatif İş Birliği	7
Verimlilik	8
Direniş	9
Alternatif Bir Modele Doğru	10
Hiyerarşi Enerjisi, Refah Enerjisi	10
Ekonomi Politikin Birimleri	10
Hiyerarşi-Enerji Alanında Yörüngeler	11
Sabotaj Yoluyla Büyüme	12
Kriz	12
Düşüş	13
Demokratikleşme	13
Geleceğe Bakış	13

Giriş

Bir iktidar biçimi olarak sermaye teorisine(CasP) göre, tarihteki diğer toplumları olduğu gibi, kapitalizmi incelemenin en iyi yolu, onu bir üretim ve tüketim biçimi olarak değil, bir iktidar biçimi olarak ele almaktır. Toplumu bir iktidar biçimi olarak düşünmek, her şeyden önce, toplumsal gücü ifade eden ve belirleyen kurumlara ve süreçlere odaklanmaktır. Üretim ve tüketim tabi ki bu ifade ve belirlenim için önemlidir ancak tek başına değil ve çoğu zaman tersine olarak.

Temel CasP meselesi, iktidar biçiminin düzenini neyin yarattığıdır. Çalışmalarımızda savunduğumuz gibi, iktidar ve iktidara direniş karşılıklı olarak iç içe geçmiştir: iktidar olmadan muhalefet olmaz ve ister açık, ister örtük olsun, muhalefet olmadığında, zaten üzerine güç uygulanacak bir şey olmaz. İki güç sonsuz bir döngüde birbirlerini işaret eder, reddeder ve üretir. Şimdi, toplumdan bir iktidar biçimi olarak bahsettiğimizde, iktidarın, kendisine karşı olan direnişi bastırıp egemenliğini sürdürdüğü bir toplumsal düzeni tanımlarız ve bize göre bunu yapabilmesi, Thorstein Veblen'in stratejik sabotaj dediği şeyi ima ediyor ve gerektiriyor.

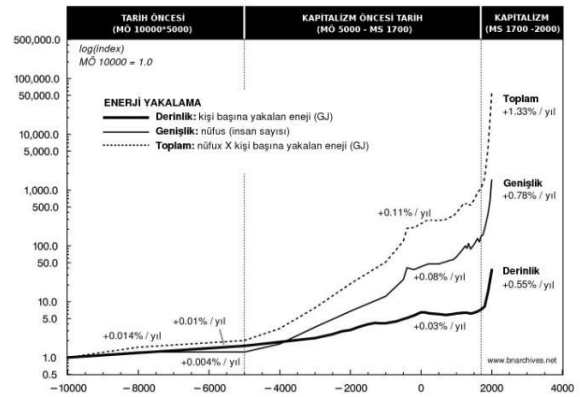
İktidar, direnişi başarılı bir şekilde yönlendirmek, içermek ve gerekirse ezebilmek için, daha az iktidarı olanların ya da hiç iktidarı olmayanların özerkliğini sürekli olarak kısıtlar, sınırlar ve engeller. Dahası, bunu stratejik bir şekilde yapmaları gerekir: Çok az sabotaj uygulamak iktidarlarını sürdürürebilmek için yetersiz kalabilirken, aşırı zorlamak isyanı tetikleyebilir veya daha da kötüsü, kontrol etmeye çalıştıkları toplumun temelini yıkabilir.

Kapitalizm öncesi tüm iktidar biçimlerinde, stratejik sabotaj, oldukça katı bir toplumsal yapı, nispeten istikrarlı bir kültür ve çok az veya hiç büyüyen bir üretim ve tüketim ile birlikte görülüyordu. Bu sicille karşılaştırıldığında, kapitalist iktidar biçimi yeni bir döneme işaret eder: hem dinamik hem de büyümekte olan ilk tarihsel toplumu ve aynı zamanda, dinamizmi ve büyümesi kendi mantığına içkin görünen ilk toplumu temsil eder.

Enerji Yakalama

Bu konuda kaydedilen tarihsel kayıtlar açıktır: Geçen üç yüzyılda kapitalizmin yapısı sürekli olarak dönüştü, nüfusu patladı ve kişi başına düşen enerjisi benzeri görülmemiş seviyelere ulaştı. Bu bağlamda kapitalizmin benzersizliği Şekil 1 ve Tablo 1'de gösterilmektedir.

Şekilde, milattan önce 10 bin yılından günümüze kadar, dünyada yakalanan toplam enerji miktarının değişimi çizilmiştir. Buradaki “enerji yakalama” terimi, insan toplumu tarafından dönüştürülen tüm enerji türlerini belirtir. Bu dönüşümün girdileri ya da “yakaladığı” enerji kaynakları, biyokütle, çeşitli yakıtlar ve çeşitli hammadde içerirken, çıktıları ise insan ve hayvan besinleri, ısıtma ve soğutma, maddi ve soyut nesneler, fiziksel ve sanal ulaşımı, son olarak ama daha da önemlisi, dönüştürme sürecinin kendisinde kaybolan enerjiyi içerir.

CasP Bulmacası

Sonuç olarak, enerji yakalama açısından tarihteki iktidar biçimlerinin kapitalizmle ortaya çıkan yükselişe ve sonrasındaki patlayışa kadar oldukça sabit kaldığı açıktır. Ve burada bir CasP bulmacası ortaya çıkıyor. Rousseau'nun ünlü sözündeki gibi

“İnsan özgür doğar ve her yerde zincire vurulmuştur” ve kapitalizm için de benzer bir tespit yapılabilir, fakat tersinden. CasP’a göre, kapitalizm, diğer iktidar biçimleri gibi, sabotaj yoluyla doğar ve zincirlerle yaşar ve fakat baktığımız her yerde büyüdüğünü ve genişlediğini görürüz.

Bu makaledeki amacımız, bulmaca gibi görünen bu “sabotajın ortasında büyümeyi” incelemek. Geçici olarak vardığımız sonuç ise aslında bunun bulmaca olmadığıdır. Hem ana akım hem de heterodoks taraflardaki geleneksel görüş, kapitalizmin üretim ve tüketimin artışı tarafından yönlendirilen bir sistem olduğu ve kısa dönemli krizler ve (zenginliğin) yeniden dağılımın yarattığı çalkantılar bir yana bırakılırsa, bu büyümenin nihayetinde iyi bir yaşamla ilgili olduğudur. Ekonominin bizzat kelime dağarcığı bu sonucu belirlemektedir: ekonominin “mal” ve “hizmet” üretip tükettiği söylendiği için, büyümesinin, tanım gereği, yükselen bir “yaşam standardına” eşdeğer olması beklenir.

Ancak birazdan göstereceğimiz gibi, bu düşünce kalıbı çok yanıltıcı olabilir. Neden? Çünkü bu sözde malların ve hizmetlerin önemli bir kısmının yaşamı sürdürmekle bir ilgisi yoktur: Büyümeleri, yaşamın değil, sabotajın genişlemesi anlamına gelir. Ve bu ispatlanırsa, kapitalizm, en azından kısmen, sabotaja rağmen değil sabotaj sayesinde büyüyor demektir.

Sabotaj

Sermayeleşen iktidar kavramı ve stratejik sabotajın zorunluluğu ile başlayalım. CasP’ye göre kapitalist iktidar, ayrımsal sermayeleşme ile ölçülebilir. Sahip olunan her bir varlık, gelecekte ondan beklenen kazancın bugünkü değerine risk-düzeltilmesi yapılarak sermayeleştirilir (aktifleştirilir) ve bu sermayenin temsil ettiği güç ayrımsal olarak, yani onu diğer varlıklara, gruplara veya bütün olarak topluma oranlayarak ölçülür. İktidarın zorunluluklarına boyun eğen sermayeleştirilmiş varlıklar, mutlak olarak değil, ayrımsal olarak biriktirmeye yöneltir. Amaçları, zenginliğin kendisini elde etmek değil, ortalamanın üstüne çıkmak ve normal kar oranını aşmaktır. Daha hızlı genişlemeyi değil, diğerlerinden hızlı genişlemeyi, en yüksek geliri elde etmeyi değil, toplamdan daha fazla pay almayı isterler. Sermayeleşen iktidarın dünyasında, ortalamanın üstüne çıkma çabaları, kârların ve varlıkların yeniden dağıtılması kendine çelişkili olduğundan, bunlar her zaman stratejik sabotajı içerirler. Kendi kazançlarını ve sermayeleşmesini diğerlerinininkine göre artıran ve çoğu zaman onlarınkine zarar veren sınırlamaları, engellemeleri ve kısıtlamaları gerektirirler. Sermayeleşen iktidarın zorunlulukları topluma yayılıp ve çoğaldıkça, bu iktidarın üzerine kurulu olduğu stratejik sabotaj biçimleri de aynı şekilde yayılır ve çeşitlenir.

CasP projesi, ayrımsal birikim sağlayan birçok stratejik sabotaj yolunu tespit etti. Bu yolların bir kısmını (son yirmi yıldaki makalelerden) saymak gerekirse; işsizliğin artışı, gelir dağılımını sermayenin lehine düzenler; istihdam artışının yavaşlatılması, gelir dağılımını tepedeki bireylerin %1 inin çıkarına göre, varlıkları da tepedeki 500 şirkete kaydırır; yüksek enflasyon, gelir dağılımını genel olarak sermayenin ve özellikle de egemen sermayenin lehine düzenlerken alttaki nüfusun gelir standardını ve güven duygusunu zayıflatma eğilimindedir. Şirket birleşmeleri ve şirket satın alma furyası, gelir dağılımını egemen sermaye lehine düzenlerken gelişmemiş bölgelerdeki yatırımları engeller, tesislerin ve makine envanterinin büyümesini azaltarak, genelde bilinenin aksine, piyasa değerinin büyüme hızını artırır; silahlanma ve artan silah ticareti, gelir dağılımını önde gelen askeri şirketlerin lehine düzenlerken çatışmaları besler; Ortadoğu’da belirli aralıklarla enerji çatışmaları, bölgeyi çökertip ve dünyada çalkantı yaratırken, gelir dağılımını petrol üreten devletlerin ve önde gelen silah ve petrol şirketlerinin lehine düzenler; mülkiyetin küreselleşmesi, ayrımsal birikimi yükseltirken, yerel ve küresel eşitsizliği derinleştirip halkları karşı karşıya getirir. Yükselen gıda fiyatları ve fiyatlardaki büyük dalgalanmalar, gelişmekte olan ülkelerde kitlesel açlığa neden olurken, dünyanın başlıca tahıl ticareti şirketleri ve büyük tahıl üreticilerinin ayrımsal gelirlerini artırır; korku-ve-açgözlülük döngüsünden yararlanan yatırım algoritmaları ile finansa otomasyonun yaygınlaşması sonucunda, finansal istikrarsızlık artarken ayrımsal kazanç sağlanır. Abur cuburun çeşitlenip çoğalması, küresel bir obezite salgını yaratırken, gıda ve ilaç sektörünün dev şirket gruplarının ayrımsal kârlarını şişirir; Hollywood’un sanatsal özerkliği üzerindeki artan kısıtlamalar, izleyicileri güçsüz bırakırken, büyük stüdyoların ayrımsal riskini azaltır; Güney Afrika’daki ırkçı rejim,

yarım yüzyıl boyunca altın madenciliği yapan dev şirket gruplarının ayrımsal birikimini garantilerken, İsrail'in Filistin işgali, askeri-finansal holding grupları için aynı işlevi görür; ABD'de rekor sayılara ulaşan tutsak sayısı, derinleşen gelir eşitsizliğini güvence altına alır; reklamlar, neredeyse bütün toplumları reklam verenlerin sermayeleşen şarkısıyla dans ettirir; gösteriş amaçlı tüketimin gelirleri düzenleyen bir rolü vardır; devletin borcu, alttaki nüfusun zararına, ama tepedeki %1'in ve onların şirketlerinin lehine kullanılır; finansal denetimlerin kaldırılması, kapitalist düzeni bozar ama bankacılık sektörünün ayrımsal kârlarını artırır. Ve liste uzayıp gidiyor...

Bu örneklerin genişliği ve derinliği kuşku bırakmıyor: Kapitalizm gerçekten zincirlerle doğar ve zincirlerle yaşar. Stratejik sabotaj, onun mantığının ve günlük uygulamalarının ayrılmaz bir parçasıdır. Baktığımız her yerde, sermayeleşen iktidarın kısıtlamalar, engeller ve sınırlamalarla ilgili olduğunu görürüz.

Şimdi, bu zincirleri ve prangaları göz önünde bulundurduğumuzda, kapitalizmin, kendi var oluşunu sağlayan tuzaklara takılmasını, ekonomik durgunluk, gerileme ve zorluklar karşısında çaresiz olmasını bekleriz. Ve birçok açıdan öyle. Sayısız CasP araştırması, sermayeleşen iktidarın güçlenmesinin, dinamizmin ve büyümenin azalması ile korelasyon eğilimini gösterir. Ancak, dinamizm ve büyüme, kısıtlanmış olsalar da asla tamamen durdurulmaz. Kapitalizm muhtemelen, bu kısıtlamaları kaldırdığında olabileceğinden daha az dinamik ve daha yavaş büyümekle birlikte, diğer iktidar biçimlerine kıyasla hala göz kamaştırıyor. Öyleyse, görünüşteki bu benzersiz, hızlı toparlanma yeteneğinin kaynağı nedir? Kapitalizmin kendi iktidarının dayattığı sabotajı aşmasına ve diğer iktidar sistemlerinden daha hızlı ve daha güçlü bir şekilde genişlemesine olanak tanıyan şey nedir?

Enerji İçin Hiyerarşi?

Bulmacayı çözmek için Blair Fix tarafından yenilikçi bir deneme yapıldı. Fix, her zamanki ekonomik yoldan gitmek yerine sosyo-biyofiziksel bir yol izliyor. Termodinamiğin yasalarının, “denge durumuna uzak olan herhangi bir sistemin, bir enerji akışı ile desteklenmesi gerektiğini” belirten Fix, “insan toplulukları dengede olmayan sistemler olduğundan, enerji akışlarının toplumsal evrim içerisinde önemli bir rol oynaması beklenir” diyor.

Fix'e göre, ekonomik büyüme nasıl ölçülürse ölçülsün, bir enerji dönüşümünü içerir ve enerji dönüşümü daima dönüştürücü niteliktedir. Ekonomistler bu dönüşümü fayda açısından düşünmeye eğilimlidirler: Biyokütle, fosil yakıt, ışık, rüzgar, hidroelektrik, termal ısı ve nükleer güçten gelen enerji, ürünlere ve hizmetlere, sonra tekrar tüketim yoluyla refaha dönüştürülür. Ancak bu sürece ilişkin, ekonomistlerin sıkça görmezden geldiği başka bir husus daha var: Toplum, enerjiyi ürünlere ve hizmetlere dönüştürürken, aynı zamanda kendi yapılarını da dönüştürür.

Fix'e göre toplumsal evrim, evrimin tümü gibi, enerji akışlarına bağlıdır; dönüştürülen enerji ne kadar büyük olursa, onu yakalama süreçleri de o kadar karmaşık olmalıdır; karmaşık süreçler toplumsal koordinasyonu gerektirir ve karmaşıklık ne kadar büyükse koordinasyon gereksinimi de o kadar büyük olur. Bununla birlikte, insanlar bu görevler için kendinden donanımlı değildirler ve toplumsal hiyerarşi burada devreye girer: İnsanları dolayım yoluyla ve kişisel olmayan bir şekilde ilişkilendirerek, büyük ölçekte koordinasyonu mümkün kılar.

Hiyerarşi İçin Enerji

Fakat bu önerme, gerçeklerle tutarlı olmasına rağmen, makalemizin temel meselesini karşılamamaktadır. Fix, iktidarın büyüme odaklı bir toplumda nasıl ortaya çıkabileceğini açıklarken, CasP ters bağlantıyı, özellikle de iktidar odaklı bir toplumda büyümenin nasıl ortaya çıkabileceğini çözmek istiyor.

Başlangıç noktamızı hatırlayın. Tarihsel sistemleri analiz etmenin en iyi yolunun, onları üretim ve tüketim biçimleri olarak değil, iktidar biçimleri olarak ele almak olduğunu savunuyoruz. Ve bu iddia bir kapristen ibaret değildir.

Örgütlü iktidarın önceliği, yazılı tarihin başlangıcına, belki de daha öncesine kadar gider: kökleri tarih öncesine uzanır; Yakın Doğu'nun ilk şehir devletleri ve imparatorluklarında açık bir şekilde görülmektedir; birbirlerinden bağımsız olarak erken medeniyetlerin hepsinde yeniden ortaya çıkar ve o zamandan beri toplumun örgütlenmesinde, neredeyse her seviyede egemen olmaya devam etmiştir. İktidar biçimleri stratejik sabotaja dayanır; bu nedenle çoğunun, nispeten durağan kalması ve kişi başı enerji yakalama açısından sınırlı oranda büyümesi şaşırtıcı değil. Bu kuralın istisnası, önceki iktidar biçimlerine göre çok daha dinamik olan ve hızla büyüyen kapitalizmdir. Bu yüzden, bizim bakış açımızdan mesele, kapitalizmin büyümek için neden iktidara ihtiyacı olduğu değildir, çünkü bizim görüşümüze göre, kapitalizmin ve diğer iktidar biçimlerinin, esas yönelimi büyümek değildir.

Asıl ilginç mesele, iktidarla yönlendirilmesine ve iktidarın gerektirdiği stratejik sabotaja rağmen kapitalizmin neden büyüdüğüdür. O halde, hiyerarşi büyümeyi yönlendirmiyor, tam tersine büyüme hiyerarşiyi artırıyor olabilir mi?

İktidar dürtüsü, tarih boyunca bütün sözde uygar toplumlara yayıldı. Kapitalizm bu açıdan sadece maliyeti yükseltti. Son iki yüzyılda, toplumsal üretim ve enerji ölçütleriyle öncekilerin hepsinin toplamını aşan yeni bir mega-makine yarattı. Ve bize göre, bu süreci yönlendiren şey, daha hızlı bir enerji dönüşümü ya da daha yüksek bir "yaşam standardı" değil, iktidarın kendisinin güçlenmesinden ibarettir.

Sermayeleşen iktidarı güçlendirmek demek, direnci yenmek demektir. Dağınık halde bulunan nüfusların fiziksel olarak veya sanal olarak yoğunlaşmasını ve kontrol edilen bir sosyal şebekeye kurumsal olarak kilitlenmesini gerektirir ve bu dönüşüm çoğu zaman taban tarafından yönlendirilmez. Köylüler kent kitleleri olmaya gönüllü olmazlar ve kent kitleleri kapitalist hiyerarşide bir düğüm noktası haline gelmeye can atmazlar.

Yerlerinden kovulmaları ve tuzağa düşürülmeleri, özendirilmeleri ve koşullandırılmaları, tehdit edilmeleri ve zorlanmaları gerekir. Dahası, bir kez kurumsal hale geldikten sonra, örgütlü iktidarın dayatmaları kendi kendini yenileme eğilimindedir. Bir yandan, iktidarlarını uygulayanlar bunu yapmayı bırakamazlar: Gılgamış gibi ölüm korkusunun pençesinde, her ne pahasına olursa olsun iktidarını sürdürmeye mecbur olurlar ve üzerlerinde Hobbes'un laneti, karşı güç tehdidi olduğu için bir an bile duramazlar -aksi halde iktidara aç diğer hükümdarlara av oluverirler.

Hiyerarşi

Hiyerarşinin rolünü anlayan ilk modern düşünürlerden biri, Gönüllü Kulluk Üzerine Söylev eseriyle Estienne de La Boetie idi. Bilinenin aksine, der La Boetie, zorbanın iktidarının temeli, en azından doğrudan şekliyle, zor kullanmak değildir: "Tirana destek olan ve tüm ülkeyi kulluk altında tutan hep dört ya da beş kişidir. Bu altı kişi şeflerini o kadar başarıyla idare eder ki, o yalnızca kendi kötülüklerinden değil, hepsinin yaptıklarından sorumlu tutulur. Bu altı kişinin de çıkar sağladıkları altı yüz kişisi vardır. Altı kişi tiranla birlikte ne yapıyorsa, bu altı yüz kişi de altı kişiyle aynısını yapar. Bu altı yüz kişi himayesinde altı bin kişi tutar; bunlara rütbe verilir, bölge amiri ya da mali idareci olarak atanırlar. Gerekğinde emirlerini yerine getirerek aç gözlülüğün ve zalimliğin araçları olurlar. O kadar çok zarar verirler ki altı yüzün himayesi olmadan ne hayatta kalabilir, ne de yasadan ve cezadan kaçabilirler. Bütün bunların sonucu gerçekten ölümcüldür. Ve bu karmakarışık çileyi çözmek isteyen kimse, altı bin değil yüz bin, hatta milyonların tirana bu iple bağlı olduklarını görür."

Hiyerarşinin en önemli özelliklerinden biri, son derece modüler olabilmesi, bu nedenle kolayca disipline edilebilmesi ve hızlıca yeniden kurulabilmesidir. Malcolm Bosse'un The Warlord'u, standartlaştırılmış ve tamamen otomatikleştirilmiş bir savaş makinesi olan on üçüncü yüzyıl Moğol ordusunun üstünlüğünü tasvir ederken, enerji ile hiyerarşik güç arasındaki iki yönlü ilişkinin özüne işaret eder.

Kooperatif İş Birliği

İlginç bir karşı örnek ise, Xenophon'un Anabasis ya da On Binlerin Yürüyüşü'nde sunulur. Çok daha büyük bir ordu ile çevrili, tedarikten yoksun ve onlara ne yapacağını söyleyen komutanları olmayan on binler, ölüme mahkûm görünüyordu. Ancak mucizevi bir şekilde talihi yenmeyi başardılar. Yunanistan'a geri dönmek için savaşarak uzun bir geri çekilme başlattılar ve sonunda nispeten az kayıpla eve ulaştılar.

Xenophon'un doğrudan deneyimleyip anlattığına göre başarılarının sırrı, ordularını yeniden organize ederken, geri çekilmeyi planlarken ve planlarını gerçekleştirirken aldıkları tutumdur.

Onların yeniliği, ikinci bir örgütsel boyut getirmektir. Pers ordusunun yapısı, itaatkâr dışlıların tek boyutlu bir hiyerarşisi iken, Yunan askerler iki boyutlu bir hareket tarzı geliştirdiler. Çatışmada hiyerarşik davrandılar. Fakat strateji kurarken "yürüyen bir demokrasi... Müzakere edip eyleyen; Asya'nın ortasına sürüklenmiş bir Atina simgesi" gibiydiler.

Demokratik dürtü askerlerin kendilerinden geldi. Yağmanın cazibesıyla lekelenmesine rağmen, gevşek de olsa hala, Yunanistan'ın demos-kratia etliğini -toplumun doğrudan kendi üyeleri tarafından yönetilmesi gerektiği fikrini- taşıyorlardı. Demokratik etik, onları kişisel olarak sorumluluğu üstlenmeye ve özerk varlıklar olarak kooperatif iş birliğine zorlamıştır; bu da onları tek başlarına daha iyi askerler yapmakla kalmamış, aynı zamanda çevrelerindeki köle temelli imparatorluk ordularına kıyasla daha etkili bir savaş gücü yapmıştır.

Şüphesiz, bu sadece bir karşı örnektir. Fakat değerlidir çünkü genel bir ilkeyi gösterir: Özerk iş birliği, tabiatı gereği hiyerarşik yönetime göre daha esnektir. Anabasis'in gösterdiği gibi, özerk olarak örgütlenmiş gruplar gerekli görürlerse hiyerarşiye başvurabilirler ama hiyerarşik gruplar aniden özerk olamazlar.

Özerk iş birliği, insan girişimlerinin en yıkıcı olanında bile etkinliği artırabiliyorsa, yaratıcı örgütler ve kurumlarda neler yapabilir?

Liberal ekonomi politik, özellikle de neo-klasik dogması hem hiyerarşiyi hem de iş birliğini kötüler; ilkinin Fransız ihtilali öncesi rejiminin kalıntısı olarak, ikincisini ise bir sosyalist tehlike olarak görür ve her ikisini de ahlaksız, adaletsiz ve son tahlilde verimsiz olarak görür. Liberallere göre en iyi düzenleyici mekanizma herkesin herkese karşı olduğu, Hobbes'cu bir ekonomik savaş, tam rekabettir. Bu zalim kozmosta uygun olan yaşar ve uygunsuzluklar yok olur. Ve o dünyada uygun olmak demek üretken ve verimli olmak demek olduğu için, görünmez el (arz ve talep) aracılığıyla yürütülen, sonu gelmeyen bir ekonomik savaş, mümkün olan en iyi dünyayı garanti eder.

Yirminci yüzyılın başında kapitalizmin küresel krizi, komünizm ve faşizm hepsi aynı anda yükselirken, daha geniş çapta Kartezyen-Newtoncu dünya görüşüne itirazlar karşısında bu resmi tutuculuk yumuşamaya başladı.

İtirazlar birçok farklı alandan geldi. Kuantum mekaniği, dikkati ayrı nesnelerden sadece bağlantılara kaydırarak "nesnelliğin" anlamını ve gözlemcinin gözlenenden ayrı tutulmasını sorguladı. Gestalt psikanalizi algının bütünleyici ve indirgenemez niteliğine odaklandı ve biyoloji, canlı dünyayı ve çevresini anlama kabiliyetimizi sorgulayarak, onun yalnızca aşağıdan yukarı değil, aynı zamanda yukarıdan aşağı, "ortaya çıkan" özelliklerin bileşenlerinin toplamını aştığı karmaşık bir sistem olarak düşünüldüğü biyosfer kavramını keşfetmeye başladı.

Bu itirazların hepsi canlı sistemleri destekleyen kooperatif unsurlara vurgu yapıyordu. Düzen yaratmak için enerji gereklidir. Ancak enerjinin yakalanması kendi başına bize dönüşümün etkinliği ya da düzen oluşturma kabiliyeti hakkında, hele de yol açtığı düzenin özellikleri hakkında pek bir şey söylemez. Bunlar için, fizikçi-filozof David Bohm'un oluşturucu düzen dediği şeyi anlamamız gerekir. Konumuz bağlamında, enerjinin kullanımını yönlendiren bu özel "algoritmayı" belirleyen en kritik unsurun, bir tarafta iktidar ve çatışma, diğer tarafta iş birliği ve ortak yaşamının birbirlerine karşılıklı tepki verme biçimleri olduğunu düşünüyoruz.

Verimlilik

Stratejik sabotajın temel dayanaklarından biri, iktidarı uygulamak için toplumsal verimliliği baltalamasıdır. Toplumsal verimlilik enerji yakalamakla aynı şey değilse de, temel mantığı aynıdır. Stephen Marglin'in çığır açan çalışmasına göre, yöneticiler sürekli ve rutin olarak yönetilenlerin verimliliğini zayıflatırlar. Romalılar köleleri tuğla ve seramik "fabrikalarına" koyduğu zaman, Avrupalı feodal lordlar el değirmenlerini yasaklayıp su değirmenini dayattığı zaman, iç savaş sonrası Amerikalı toprak sahipleri küçük çiftçiyi kredili bir sistem olan ortakçılığa zorladığı zaman ve Stalin, Sovyet tarımını kolektifleştirdiği zaman... Bu örneklerdeki yöneticilerin amaçları, verimliliği düşürmek pahasına da olsa, "uyruklarını" daha kolay yönetilebilir kılmaktır. Ve aynı iddia, kapitalist üretimin ortaya çıkışı için de geçerlidir. Marglin'e göre, İngiliz kapitalistler açıkça yetersiz madencilik tekniklerini korudular, makinelerin icadından çok daha önce faktör sistemini getirdiler ve özellikle de yok etmeye çalıştıkları verimli emek kooperatiflerine kıyasla teknik açıdan verimsiz olan ayrıntılı iş bölümü üzerinde ısrar ettiler. O zamandan bu yana çok şey değişmedi.

Kapitalizmde kapasite-altı kullanım -ister üretimle ölçülsün, ister enerjiyle- resmi istatistiklerde görülmez. Peki neden? Çünkü genelde %70-90 arasında değişen kapitalist kapasite kullanım ölçüleri mutlak bir maksimuma göre değil, kapitalistlerin kâr açısından uygun gördüğü çok daha düşük bir düzeye göre ölçülür. Bu yerleşik tutarsızlığı işaret eden ilk yazarlardan biri olan Thorstein Veblen'e göre, eğer üretimi kapitalist maksimumla değil, "teknolojik" olanıyla karşılaştırsaydık, kullanım oranları yüzde 25'te kalırdı. Gerçekten de, son zamanlarda askeri üretim gibi bazı sektörlerde yapılan tahminlerde bu oran sadece yüzde 10'dur.

Peki neden yapay kapitalist ölçümlerden vazgeçip, mevcut teknolojinin sınırladığı gerçek kapasiteyi tahmin etmiyoruz? Sebep, söz konusu bütün bir toplum olduğunda, bu gerçek kapasitenin bilinmemesi olabilir. Bir toplumun enerjiyi yakalama kabiliyeti, örgütlenme biçimine bağlı olduğu için maksimum kapasitesini belirlemenin tek yolu, -en hiyerarşik kumanda biçiminden en özerk iş birliği formlarına kadar- olası tüm örgütsel biçimlerin seviyelerini sıralamak ve en yüksek yakalama oranını referans olarak kullanmaktır. Gerçi bu karşılaştırmayı yapmak, özellikle de yeterince büyük ölçekte, imkânsız değilse bile zordur. Peki neden? Çünkü kurumlar ve siyasetler iktidar uğruna iktidar tarafından yönlendirildiğinde, kooperatif girişimleri sistematik olarak yıldırmak, önlemek ve engellemek eğilimindedirler. Bu eğilim, girişimler özerk olduklarında daha fazladır, büyük olduklarında çok daha fazladır ve başarılı olurlarsa kesindir. Ve bu sistematik dışlanma nedeniyle yatay kooperatif örgütler ve siyasetler çok az ve uzakta oldukları için, gerçekten özerk olanları ise neredeyse yok olduğu için karşılaştırma yapılacak hiçbir temel bulamıyoruz.

Ancak yine de çarpıcı örnekler var. CERN (Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi) davasını ortaya koyan Knorr-Cetina ve Ulf Martin'den alınıyoruz. CERN dünyanın en büyük parçacık fizigi laboratuvarını -şimdiye kadar oluşturulmuş en güçlü enerji dönüştürücülerinden birini- işletiyor. Karmaşıklığı akıllara durgunluk verir: çok sayıda devletin iş birliğini içerir; tesisleri yüzlerce kurum tarafından kullanılmaktadır; çalışan 13.000'den fazla kişi, binlerce bilim insanı ve 10.000'den fazla ziyaretçi uzmandan oluşmaktadır. Rekor düzeyde enerji yakalamasına ve yüksek karmaşıklığına rağmen CERN örgütü oldukça yataydır.

CERN gibi teknik olarak en karmaşık faaliyetlerin sınırlı hiyerarşiyle ve görece iktidar olmadan koordine edilebildiği göz önüne alındığında, aynı şey teknik olarak daha basit ve karmaşıklığı çok daha az görevlerde neden yapılamaz?

Bu soruyu cevaplamak için, enerjinin hangi amaçla kullanıldığını incelemeliyiz. Hiyerarşik toplumlarda yakalanan enerjinin büyük bir kısmı maddi kazanç, geçim ve refah için ayrılmaz; hiyerarşik yapının sürdürülmesi ve pekiştirilmesi için kullanılır.

Direnif

Bize göre direniş iki biçim alır; iktidar-yerine-geçen direniş ve iktidar-karşıtı direniş. Birinci biçim iktidar mücadelesinin kendi içinde vardır ve bir oluşumun iktidar dayatma çabaları hemen her zaman karşısında aynı iktidarı dayatmak isteyen diğerk oluşumları bulur. Örneğın kapitalizmde hkmetler, şirketler, sendikalar, dini aygıtlar, suç şebekeleri ve diğerk bu tip örgütler sürekli olarak birbirlerinin iktidarı ile rekabete girerler ve bu da iktidarın her zaman direnişle karşılaştığı anlamına gelir.

İkinci direniş biçimi iktidar mücadelesinin dışındadır. Bir iktidar arayışından değil; tersine, iktidarın reddinden kaynaklanır -yani, hiyerarşiyi tamamen kaldırma ve yerine özerkliği ve iş birliğini koyma arzusu. Bu ikinci yönelim çoğunlukla görünmez, hiyerarşik iktidarın l yükünün altında kalmıştır, ama her zaman oradadır- çünkü olmasa, üzerinde egemen olunacak hiçbir şey olmazdı ve daha baştan iktidar olmazdı.

İktidar çoğunlukla örgütsel ve kurumsal hiyerarşiler yoluyla dayatılır ve iktidar arayışı sürekli olduğundan, hiyerarşilerini yaratma ve genişletme yönelimi de süreklidir. Bunların sonucu daimi ordular, örgütlü din, yasal sistem, çeşitli bürokrasiler, polis kuvvetleri, sürekli propaganda ve diğerk alanlara özel bazı kurumların yanı sıra, hem toplumun fiziksel olarak sürdüren hem de hiyerarşik düzeni koruyan ve genişleten sayısız çift-amaçlı etkinlikler...

Dahası, iktidar hiyerarşilerinin oluşumu genelde “otokatalitik bir yayılım” ile kendini besler (Martin 2016). Dayatılan iktidar ve sabotajı ne kadar gcl olursa, ona karşı direniş o kadar artar ve dolayısıyla bu direnişi kontrol altına alıp yenmek için daha da fazla hiyerarşi ve sabotaj gerekir. Bu otokatalitik yayılım sonucunda iktidar-odaklı toplumlar gittikçe daha “karmaşık” görünür. Ancak karmaşıklık ğrencilerinin oğ, bu türetmeyi kabul etmez. Biyolojik-ekonomik perspektiften bakarak, genelde toplumsal “karmaşıklık” kavramını olumsuz değil olumlu olarak, toplumsal lğın kaçınılmaz bir unsuru olarak düşünürler. Örneğın Tainter’a göre, toplum ve enerji kullanımı ne kadar büyük olursa, onu koordine etmek o kadar zor olur. Koordinasyon problemleri ne kadar büyük olursa, çözümleri o kadar zor ve karmaşık olur ve çözümler yerel, kısa vadeli düzeltmeler sağlasa da, genelde uzun vadede toplumu daha da karmaşık hale getirirler. Böylece yeni çözümlere ve dolayısıyla daha büyük karmaşıklığa ihtiyaç duyan başka sorunlar yaratılır.

Ancak bizce karmaşıklık konusunda bu olumlu düşünme son derece yanıltıcı olabilir. Bize göre iktidar odaklı toplumlarda karmaşıklığın kaynağı, verimliliği artırma çabası değil; iktidarın çıkarları için verimliliği kontrol etme ve zayıflatma çabasıdır. O zaman, toplumsal karmaşıklık bir “problem çözme stratejisinden” çok sabotajla birlikte gelen ve onun etkisini arttıran bir araç olarak, kendiliğinden yayılan iktidar biçiminin doğasında bulunan olumsuz bir özellik olarak incelenmelidir.

Bize göre, iktidar odaklı karmaşıklıkların oğ bilinçli olarak ortaya çıkmamış, başta birbirinden ayrı birçok stratejik sabotaj biçiminin birleşmesinden ortaya çıkmıştır. Gıda, tıp ve eğlence sektörlerinin küresel olarak giderek artan merkezileşmesi ve politikleşmesini ele alalım. Geçtiğimiz yarım asır boyunca bu süreçlerin keşişimi, ucuz p-gıda diyetinin dayatılması, ilaç tedavisinin kitlesel düzeyde aşırı kullanımı, pasif eğlence ve fiziksel eylemsizlik yoluyla nüfusun artan bir şekilde uyulurılması ile sonuçlandı. Başta birbirinden ayrı stratejik sabotaj biçimlerinin nihai sonucu dünya çapında bir obezite salgını, diyabet, kalp hastalığı ve zihinsel hastalıklar oldu ve bunlar da gittikçe yayılarak enerji emen ve her biri “sorunu çözmeye” adanmış toplumsal, tıbbi ve yasal hiyerarşiler karmaşıklığına yol açtı. Burada da, ortaya çıkan karmaşıklık büyük lde istemeden yapılmıştır, ancak bu karmaşıklığın hiyerarşik iktidarı desteklemek için oluşturulduğu ve sürdürüldüğü göz önüne alındığında, tanım gereği, emdiği enerjinin oğ sonunda yaşamsal ihtiyaçlara ve refaha değil, stratejik sabotaja gider.

Son olarak, iktidar-odaklı karmaşıklığın oğ büyük ihtimalle bilinçli oluşturulmamışsa da, bazıları açıkça önceden planlanmıştır. Örneğın, bilgisayar donanımı ve iletişim ağlarının engellerle dolu tasarımları kasten karmaşıktır; tıpkı yasal sistemin Kafkaesk unsurları ve modern muhasebe ve finansın çapraşık ve oğ zaman anlaşılamayan labirentleri gibi. Bu kasıtlı karmaşıklıkla yakalanan enerji, refaha ve yaşamsal ihtiyaçlara çok az katkı yaparken hiyerarşik iktidara bol miktarda katkıda bulunur.

Alternatif Bir Modele Doğru

Modelimizin temel dayanakları aşağıdaki 5 maddeyle özetlenebilir.

1. İnsan toplumu, iktidarın ve otonom işbirliği arasındaki diyalektik çatışma ile evrilen bir düzen yaratıcısıdır (creorder). Bir iktidar biçimi, otonom işbirliği ile çelişkisinin derecesi ve iktidarını dayatma şekli ile karakterize edilir.
2. İktidar ilişkileri hiyerarşik olarak iç içe geçmiş kurumların dayatılmasıyla kısmen örgütlenir.
3. Hiyerarşilerin dayatılması muhalefeti ortaya çıkarır ve bu nedenle stratejik sabotajı gerektirir ve bu da daha fazla sabotaj ve yeni hiyerarşiler yoluyla iktidarın daha fazla dayatılmasını gerektirir. Bu sürecin sonucu, hiyerarşilerin daha fazla, daha uzun ve giderek daha karmaşık hale geldiği, otokatalitik bir yayılımdır.
4. Hiyerarşik iktidar stratejik sabotaja ve sabotaj da enerjiye ihtiyaç duyduğundan, hiyerarşik yapılar amaçları ne olursa olsun enerji tüketir. Diğer her şey aynı kaldığında, kurum ya da örgüt ne kadar hiyerarşik olursa, onu kurmak ve sürdürmek için gereken enerji o kadar büyük olur. Sonuç olarak, hiyerarşik kurumların boyutları ve yüksekliği, enerji yakalama yetenekleri tarafından sınırlanmaktadır.
5. Kapitalizmi diğer iktidar biçimlerinden ayıran şeylerden biri, çok daha fazla enerji yakalama yeteneği ve bu nedenle çok daha büyük ve daha yüksek hiyerarşiler oluşturabilmesidir.

Hiyerarşi Enerjisi, Refah Enerjisi

Enerji dönüşümü ve hiyerarşinin oluşumu arasındaki ilişkiyi modellerken başlangıç noktamız, toplum tarafından yakalanan / dönüştürülen toplam enerjiyi iki ayrı akışa bölmektir: (1) hiyerarşik iktidarı dayatmak, sürdürmek ve arttırmak için hizmet eden hiyerarşik enerji ve (2) geçinmeyi ve hayatta kalmayı sağlayan refah enerjisi. Yakalanan enerjinin toplam seviyesi nesnel olarak verilebilirken, “hiyerarşi” ve “refah” akışlarına olan ayrımı nesnel değildir. Görünen o ki, siyasi, ideolojik ve teorik eğilimimizin bu ayrımı, bu iki akışı analiz etme ve ölçme şeklimizi etkilemesi kaçınılmazdır.

Zorluğu görmek açısından, sabit ordular, örgütlü din, hukuk sistemi, çeşitli bürokrasiler, polis kuvvetleri, sistem propagandası, baskı, engelleme ve şiddet amaçlı teknolojiler için harcanan enerjiyi düşünün. Bu kurumlar ve örgütler hiyerarşiyi desteklemeye adanmış görünüyorlar, değil mi?

Bu enerjinin tamamı gerçekten bu amaca mı ayrılmış? Ve eğer enerjinin sadece bir kısmı hiyerarşiye akıyorsa, oranını nasıl bileceğiz? Bir enerji akışı hem hiyerarşiye hem de insanların geçimine aynı anda hizmet verdiğinde ne yapacağız? Hangi bölümün hangi tarafa gittiğine nasıl karar vereceğiz?

Bu sorular, hiçbir şekilde burada tanımladığımız ayrıma özgü değildir. Genelde ampirik halının altına süpürülmüş olsalar da, “üretken” ve “üretken olmayan” emek, “spekülasyon” ve “yatırım”, “israf” ve “yararlı” ayrımları da dahil olmak üzere, siyasi ekonomideki temel ayrımların pek çoğunu sarsarlar.

Ekonomi Politğin Birimleri

Bilimsel ilerleme rüzgarından etkilenen politik ekonomistler bu ölçme sürecinin bir parçasıydı. Mutluluğun ilk bilimcisi Jeremy Bentham, liberalizmin temel parçacığını yarattı: refah anlamında “felicity”e daha sonra Irving Fisher tarafından yarar anlamında “util” adı verildi. Tüm insanların motivasyonunun ölçülebilir miktarda zevk ve acıya indirgenebilir olduğunu savundu ve diğer ekonomistler o zamandan beri, tüm ekonomik faaliyetlerin “refah” ile tanımlanabileceğine inanıyorlar ve liberal toplumun kendini dengeleyen yasalarını keşfetmek için bu birimleri kullanıyorlar.

Marx bu evrenselciliği reddetti. Genel olarak tarihsel toplumların ve özellikle kapitalizmin, bireyler arasındaki karşılıklı yarar sağlayan etkileşimlerle değil, çelişkili sınıfların çatışmasıyla yönlendirildiğini savundu. “Kapitalizmde üretim araçlarına sahip olanların bu araçları kullananlarla karşı karşıya geldiği bu çatışma ortamı” tamamen farklı bir temel parçacığı gerektirir. Ve Marx’a göre çatışmanın kökeni üretim alanında yatmaktadır; bu yüzden politik ekonominin ana birimi emeğe dayandırılmalıdır: üretken işçilerin belirli bir emtia grubunu üretmek için harcamak zorunda olduğu ortalama zaman, toplumsal olarak gerekli soyut emek zamanı, yani SNALT.

Ancak önceki çalışmalarımızda gösterdiğimiz gibi, util ve SNALT prensipte bile ölçülemez. Dahası, çatışmalı bir toplumun tek bir evrensel ölçümle aşılabileceği fikri beraberinde başka sorunlar getirir. Toplumun diyalektik olarak geliştiği ve iç çelişkilerinden evrimleştiği konusunda Hegel ve Marx’a katılıyoruz. Fakat bu diyalektik evrim, doğası gereği hem çatışmayı ve hem de işbirliğini kapsar ve bu iki boyut tek bir dilde ifade edilemez. Tabandaki nüfus dünyayı çoğunlukla geçinme derdinin mutlak kategorisi üzerinden deneyimlerken, yöneticiler iktidarın ayrımsal (farklara odaklanan) objektifini kullanır. Mutlak ve ayrımsal bakış açıları temelden farklıdır ve karşılaştırılmaz. Niceliksel bir ortak payda bulmak bir yana, niteliksel olarak bile bir ortak payda bulmak zordur. Onları anlamak için bir dile değil iki dile ihtiyacımız var: iktidar ve hiyerarşi için çatışmacı bir dil, refah ve yaşamsal olan için kooperatif bir dil.

Aşağıda göreceğimiz üzere, hem refaha hem de hiyerarşiye akan enerjinin, bu iki süreç üzerindeki etkisi çok farklıdır; “daha fazla refah” mutlaka “daha az hiyerarşi” anlamına gelmez, ya da tam tersi de doğru olmayabilir. Dahası, iki akışın kaynağı ortak olsa da, aralarındaki ayrım hangi açıdan baktığımıza bağlıdır: yöneticilerin mi, yönetilenlerin mi? Bu belirsizlikler niteliklerin ölçüldüğü her durumda vardır. Ancak bu ayrım, liberal ve Marksist niceliklerin aksine, kendi sınırlamalarının farkındadır ve bu nedenle Freud’un tanımlayıp Marcuse’in eleştirdiği “gerçeklik ilkesine” av olma olasılığı azdır.

Hayal gücümüzü kullanarak iki enerji akışının genel sınırlarını çizebilir, olası tarihsel yörüngelerini inceleyebilir ve sabotajın ortasındaki büyüme bulmacasını açıklayabiliriz.

Hiyerarşi-Enerji Alanında Yörüngeler

Şekil 1, toplumun hiyerarşi-enerji alanında olası tüm yörüngelerini incelemek için hes / hec çerçevesini kullanır. Herhangi bir Z noktasından başlayalım. Şeklimizde Z, LE = 25 olan bir hec üzerinde, H = 0.5 ve E = 50 koordinatlarında durmaktadır. Z keyfi olduğu için, analizimiz ve sonuçlarımız hes çizgisi üzerindeki herhangi bir nokta için geçerlidir.

E, kişi başı toplam enerji = HE + LE

HE, kişi başı hiyerarşi enerjisi

LE, kişi başı refah enerjisi

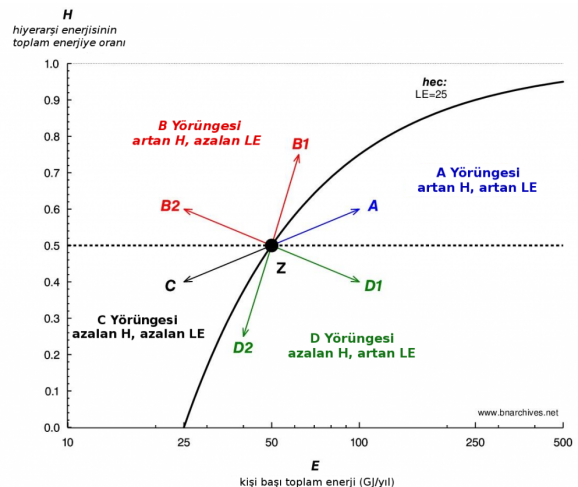
H, hiyerarşi enerjisinin toplam enerjiye oranı = HE / E

hes, H ve E nin tüm kombinasyonlarını kapsayan, hiyerarşi – enerji alanı

hec, belli bir LE için H ve E nin tüm kombinasyonlarını kapsayan, hiyerarşi – enerji çizgisi

Toplum Z’den başlayarak şekil üzerinde gösterilen dört genel yönde hareket edebilir. Farklı bir yörüngeyi temsil eden her grup, bir taraftan hec çizgisi, diğer taraftan Z noktasından geçen yatay kesikli çizgi ile sınırlanmıştır. Okların her biri, iktidar biçiminin hes çizgisi üzerinde farklı bir noktaya hareketini ve dolayısıyla farklı bir hec’e geçişini temsil eder.

11

Şekil 1: Hiyerarşik-Enerji Alanında Yörüngeler

Uzun vadeli düşünülürse, her yörünge, bir iktidar biçiminin evriminde farklı bir aşamayı temsil eder. Yörüngeler / evreler iki kritere göre sınıflandırılır: Z noktasından yukarı veya aşağı hareketle temsil edilen hiyerarşi enerjisinin oranı H'nin değişimi; ve hec'den sağa veya sola doğru bir hareketle görselleştirilen refah enerjisi LE düzeyindeki değişiklikler.

Sabotaj Yoluyla Büyüme

A yörüngesine iktidarın genişleme durumu diyoruz çünkü hiyerarşi enerjisi H ve geçim kaynağı enerjisi LE'nin payı yükseliyor. Bu ikili artış, iktidarın bekası sağlar: H'deki yükseliş hiyerarşik yapıyı sürdürüp ve genişletirken LE'nin yükselişi, taban nüfusu doyurur, hiyerarşilerin büyümesini maskeler, alttan gelen direnci azaltır ve sistemsel isyan riskini sınırlar.

A yörüngesi tarihsel olarak yenidir. Birkaç yüz yıl öncesine kadar iktidar biçimleri kişi başı toplam enerjide bile çok az artış sağladı. Hem H, hem de LE'nin devamlı olarak yükseldiği, tarihteki ilk ve “bugün itibarıyla” tek iktidar biçimi kapitalizmdir (ikincisi devlet komünizmi, ancak bu rejim kısa bir tarihsel zaman diliminde bozuldu ve parçalandı).

İlginç olan şey, bu büyümenin önemli bir bölümünün refaha değil hiyerarşik iktidara akmasıdır. Yani kapitalist büyümeyi ölçtüğümüzde iktidarın büyümesini ölçüyoruz. Bu anlamda kapitalizm sabotaja rağmen ya da onun sayesinde bile değil, sabotaj yoluyla büyür.

Kriz

Refah enerjisi azalırken, hiyerarşi enerjisinin payı arttığında kriz potansiyeli ortaya çıkar. Bu durum Şekil 7'deki B1 ve B2 yörüngeleri ile gösterilmektedir. Bir iktidar durumu hec çizgisi boyunca yukarı ve sağa ilerlediğinde, kişi başına düşen toplam enerji artışının tümüyle hiyerarşiye aktığını, ancak refah enerjisinin değişmediğini hatırlayın. B1 yörüngesi bu sınır durumunun devrilmesini temsil eder: Kişi başı enerji, hiyerarşi enerjisinin payı ile birlikte hala büyümekte ancak refah enerjisi düşmektedir.

Bu düşüş sorunları beraberinde getirir. Daha önce belirttiğimiz gibi, tarihsel iktidar biçimlerinde yönetenler ve yönetilenler aynı şey için savaşmazlar ve bu nedenle nadiren aynı dili konuşurlar: Yönetilenler kendi maddi koşullarıyla meşgul, refahın mutlak terimleriyle konuşurken, iktidara takıntılı yönetenler, kendi arzularını, eylemlerini ve kazanımlarını ayrımsal terimlerle ve göreceli pozisyonlarla adlandırırlar. Kişi başına refah enerjisi arttıkça (A yörüngesi) çoğu kişi gündelik hayatlarıyla meşgul olur, genişleyen iktidar, artan hiyerarşi ve artan sabotaja dikkat etmez. Ancak kişi başı refah enerjisi durduğunda (hec çizgisi), iki grup arasındaki çatışma aniden odak alır; ve refah enerjisi gerçekten düştüğünde (B1 yörüngesi), refah ve hiyerarşik iktidar arasındaki çatışma ön plana çıkar.

Bu durumda yöneticiler sistemsel bir dönüm noktasındadır. Kişi başına refah enerjisini düzeltmek ve belki de artırmak için hiyerarşi enerjinin payını kısıtlayarak rahatlayabilirler (A1 veya A2). Daha az hiyerarşi ve daha otonom işbirliğinin daha fazla toplumsal esneklik yaratacağını varsayımıyla, bu şekilde kişi başı toplam enerjiyi artırmaya yardımcı olabilirler. Veya katı durarak durumun tam anlamıyla bir krize dönüşmesine izin verirler. Bu son durum bir çatışma atmosferidir, yöneticiler duruşlarını daha da sertleştirir ve hiyerarşi enerjisinin payı yükselmeye devam eder. Artan sabotaj ve düşen geçim enerjisinin zehirleyici birleşimi üretimin kooperatif yönünü zayıflatır. Bu noktada, “daha önce hala yükselmekte olan” enerji dönüşümü azalmaya başlayabilir ve bu gerçekleştiğinde, iktidar modeli geçici bir krizden (B1

yörüngesi) bütünüyle bir krize girer (B2 yörüngesi). Kişi başına düşen toplam enerji şimdi daralmaktadır ve yöneticiler kendilerini saldırı altında hissederek iktidarlarını daha da güçlendirirse, refah enerjisi hızla düşecektir.

Düşüş

Kriz uzarsa iktidar biçiminin aşağı giden bir sarmal içine girme ve belki de yok olma ihtimali vardır. Böylesi bir düşüş C yörüngesi ile gösterilir. Bu aşamada, kişi başına düşen enerji akışlarının hepsi, “toplam E, hiyerarşi HE ve refah LE” düşer. Fakat kriz evresinden farklı olarak, hiyerarşi enerjisi HE, genel enerji E’den daha hızlı düşer ve hiyerarşik enerjinin H payını düşürür. Bu ikinci düşüş, mevcut hiyerarşilerin artık korunamayacağını ve daha küçük, daha az karmaşık topluluklara bölünmeye başlayabileceğini göstermektedir. Önemli derecede zayıflamış olan iktidar biçimi, başka bir iktidar biçimi tarafından ele geçirilmeye (örneğin Sovyetler Birliği’nin dağılması ve kalıntılarının kapitalizmin içine çekilmesi) ya da tamamen çökmeye yatkındır (ör. eski Roma İmparatorluğu’nun çöküşü, Paskalya Adası toplumunun yok oluşu ya da Somali, Kongo ve Güney Sudan gibi batık devletler).

Demokratikleşme

Kriz ve gerileme karşısında, hes çizgisinin karşı tarafında yer alan radikal alternatif, D1 ve D2 yörüngeleriyle temsil edilen demokratikleşmeye geçiştir. Burada “demokratikleşme” terimini dar ve dolaylı siyasal temsil anlamında değil, Antik Yunan demos-kratia’sının geniş ve doğrudan anlamında kullanıyoruz: halkın doğrudan kendini yönetmesi. Bu bakış açısıyla, demokratikleşen bir iktidar biçimi hiyerarşik iktidarını doğrudan öz-yönetim ve otonom işbirliği lehine azaltır ve bunu toplumun her alanında yapar.

Geleceğe Bakış

Çağdaş kapitalizm doğal ve teorik sınırları zorluyor gibi görünüyor. Yakalanan enerjinin artışı gezegenin biyosfer, kaynak ve iklim istikrarını tehdit ediyor ve ideolojisi inkar etse de, bu bütün rejimin yakında mutlak şekilde sona ereceğini gösteriyor. Bu meselenin matematik basit. Eğer yakalanan toplam enerji geçen yüzyılda artan oranda büyümeye devam ederse: %100 dönüşüm verimliliği varsayımıyla, 400 yıl sonra dünyaya vuran tüm güneş ışığına talep ediyoruz. 1350 yıl sonra kullanacağımız güç, güneşin ürettiğine eşit olacak. 2450 yıl sonra, Samanyolu galaksisindeki yüz milyar yıldızın hepsini kullanıyoruz.

Geleneksel görüş bu çıkmaz konusunda “arzularımızı” suçlamaktır. Enerji yakalama tarihinin haritasını çıkaran ilk kişilerden biri olan Earl Cook bile sonsuza dek “doyumsuz arzular”ın neoklasik tuzağına düştü: Bir sanayi toplumu ne kadar çok güç kullanırsa o kadar daha çok istiyor. Biz güç kullandıkça şehirlerimizi, ekonomik ve sosyal kurumlarımızı daha çok enerji tüketimine bağımlı olarak şekillendiriyoruz. Fakat bu yazıda işaret etmeye çalıştığımız gibi, bu süreci yönlendiren gerçek güç, hedonik arzularımız değil, yönetenlerin iktidar arayışıdır. İnsanlık tarafından yakalanan enerjinin büyük kısmı refah için değil, hiyerarşileri pekiştirmek ve stratejik sabotajı beslemek için kullanılmaktadır. Dünyanın nüfusunun büyük bir çoğunluğu için, bu enerji yakalanmasa daha iyidir.

Fakat bu yönde hareket edebilmemiz için, enerjinin bize boyun eğdirmek için nasıl kullanıldığını anlamamız gerekir. Bu bilgi olmadan, gözlerimiz bağlı davranmaya devam edeceğiz. Hiyerarşi enerjisinin, daha önceki iktidar biçimlerinde nasıl evrimleştiğini anlayamayacağız; kapitalist hiyerarşilerin tüm yelpazesini nasıl desteklediğine dair yalnızca kısmi ve yanıltıcı bir anlayışa sahip olacağız; ve en önemlisi, kapitalizme karşı koyabilen ve belki de onun yerini alabilecek hiyerarşik olmayan yapıları hayal edemeyeceğiz.

Anarşist Kütüphane

Shimshon Bichler, Jonathan Nitzan
Kapitalizm
Sabotaj Yoluyla Büyüme
2009

Anarşist Ekonomi Tartışmaları - 28, 29, 30, Meydan Gazetesi
Çeviri: Özgür Oktay

tr.anarchistlibraries.net